

ORIENTAL JOURNAL OF ACADEMIC AND MULTIDISCIPLINARY RESEARCH

Open Access, Peer Reviewed Journal

Scientific Journal

www.innoworld.net

+998 33 0178868

BELGILANGAN HARAkat TEZLIGI OSHIRILGANDA OGOHLANTIRUVCHI QURILMALAR

Nasirov Ilxam Zakirovich

t.f.n., professor,

Andijon mashinasozlik instituti

Sohibov Jamshidbek Saidali o'g'li

magistratura talabasi

Andijon mashinasozlik instituti

2023 yilgi davlat dasturiga ko'ra, 1 apreldan Toshkent va Nukus shaharlarida hamda viloyat va tumanlar markazlarida avtomobillar harakatlanishining eng yuqori tezligi 70 km/soatdan 60 km/soatga tushirildi.

Eslatib o'tamiz, muhokamaga qo'yilgan 2023 yilgi davlat dasturiga muvofiq, 1 iyundan boshlab respublikaning barcha aholi punktlarida transport vositalari harakatlanishining eng yuqori tezligi soatiga 60 kilometrgacha tushirilishi ko'zda tutilgandi [1,2].

Yo'l-transport hodisalari yiliga 4 mingga yaqin o'lim holatlari bilan yakunlanadi. Tahlillarga ko'ra, tezlikni 10 kilometr soatga tushirish o'lim holatlarini kamida 15 foizga kamaytirishga olib keladi [3].

Masalan, Toshkent shahrida 2022 yilda 1200 ta yo'l-transport hodisasi sodir etilgan, bu 2021 yildagi holatlardan (1073) qariyb 130 taga ko'p. Ushbu davrda yo'l-transport hodisalari oqibatida halok bo'lganlar soni 136 nafarini tashkil etadi [4,5].

1-rasm. Tezlikni cheklash tablosi

Tezlikni cheklash moslamasidan foydalanishning asosiy maqsadi g'ildirakli transport vositasini boshqarish jarayonida inson omilini yo'q qilishgacha kamaytirishdir.

Tezlikni cheklash moslamasi- bu ijro etuvchi qurilmadir. Bu sodir bo'lgan voqealar haqida ogohlantirmaydi, masalan, tezlikni oshirish, transport vositasining ish sharoitlarining buzilishi, transport vositasining rejalashtirilgan haydash yo'nalishidan chetga chiqishi va boshqalar. Bu tezlikni cheklash moslamasi bunday qoidabuzarliklar va hodisalarga jismonan yo'l qo'ymaydi. Aynan shu xususiyat bilan UOS NK 80 avtomobillarda keng qo'llaniladigan monitoring tizimlaridan farq qiladi [6,7]. Monitoring tizimlari faqat egasiga allaqachon sodir bo'lgan buzilish faktini bildiradi, ammo uning oldini olmaydi. "Ishonchli boshqaruv 80" tezlikni cheklash moslamasi buzilish ehtimolini yo'q qiladi va shu bilan egasini sodir bo'lgan voqealarni murakkab tahlil qilishdan va "kim haq, kim aybdor" haydovchisi bilan sud jarayonidan himoya qiladi va shu bilan korxonada "kadrlar almashinuvini" kamaytiradi.

Tezlikni cheklash moslamasini o'rnatish "ishonchli nazorat 80" mehnatni muhofaza qilish sohasida ishlab chiqarishdagi shikastlanishlarni kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlarning muhim va samarali qismidir.

Ruxsat etilgan tezlik rejimiga rioya qilishning bir qismi sifatida transport vositalaridan foydalanish bilan shug'ullanadigan xodimlarning moliyaviy motivatsiyasi xarajatlarini kamaytirish- haydovchi uning xohishidan qat'iy nazar, tezlikni oshirib yuborish imkoniyatiga ega emas. Haydovchi endi jazolanishi shart emas- jazoning sababi yo'qoladi. Bu kadrlar yetishmasligining bunday oddiy bo'lmagan vaqtda xodimlarni saqlab qolishga imkon beradi.

Nazorat qiluvchi organlar tomonidan nazorat qilinadigan normativ-huquqiy hujjatlar talablariga rioya qilish (xavfli yuklarni tashishda, uyushgan bolalar guruhlarini tashishda, korxonalar hududida harakatlanayotganda va boshqalar) nazorat qilinadi.

Sodir bo'lgan baxtsiz hodisalar natijasida jarimalar yoki jinoiy javobgarlik borligi, uning sabablari haqida nazorat qiluvchi organlarning mansabdor shaxslariga ma'lumotlar yuboriladi.

Sug'urta mukofotlarini kamaytirish orqali transport vositalarini tezlikni cheklovchi qurilmalar bilan jihozlash uchun sarflangan moliyaviy mablag'larning 100 foizigacha Davlat tomonidan qoplanadi.

Boshqariladigan yo'l belgilari, tablolar (o'zgaruvchan ma'lumotlar taxtasi) (TPI) va dinamik axborot tablo (DIT) axborot texnologiyalari asosida ishlash uchun mo'ljallangan [8].

O'zgaruvchan axborot belgisi (FPI) haydovchilarga harakatni tashkil etish to'g'risida majburiy yoki tavsiya etilgan ma'lumotlarni berish uchun mo'ljallangan. Ular quyidagilardan iborat:

- Tezlik ko'rsatkichi;
- Tirbandlik yuzaga kelganda harakatni tashkil etishda vaqtincha o'zgarishlar, ommaviy tadbirlar, maxsus tadbirlar. yoki kunning ma'lum vaqtlarida harakat cheklovlarini joriy qilish uchun;
- Tezlik magistralining kirish qismida svetoforming takrorlanishi;

- Qatnov qismida ishlarni bajarish;
- Harakatni tashkil etishdagi o'zgarishlar (shu jumladan magistral yo'llar, chorrahalar, kongresslarning qisman yopilishi).
- Boshqariladigan o'zgaruvchan ma'lumot beruvchi (wpi) yo'l belgisi (UDZ)

Ish rejimlari va o'z-o'zini diagnostika qilish imkoniyatlari:

- GOST 52290-2004 ga muvofiq ma'lumotlarni uzatish tarmoqlari orqali dispetcherlik punktidan uzatiladigan ogohlantiruvchi, taqiqlovchi, ko'rsatma va axborot-ko'rsatkichlardan ZPI-ga grafik ma'lumotlarni olish;
- Ma'lumotni o'zgartirish Ethernet, GSM\GPRS\CSD, USB aloqa kanallari yordamida maxsus dastur yordamida masofadan yoki mahalliy ravishda amalga oshiriladi;
- Atrof-muhit yoritilishiga qarab, yorug'lik yorqinligini avtomatik ravishda boshqarish qobiliyati, 256 daraja. Kecha- kunduzni almashtirish (avtomatik ravishda);
- ZPI-ni qo'lda o'chirish imkoniyati;
- ZPI ish faoliyatini o'z-o'zini tashxislash imkoniyati. Grafik modul hujayralarining holatini tekshirish;
- O'z-o'zini diagnostika qilish natijasida aniqlangan nosozliklar, shuningdek, Markaziy protsessor bilan aloqa uzilib qolgan taqdirda, ma'lumotlarning avtomatik ravishda yoritilishini to'xtatish [9].

Yo'l-transport xodisalar (YTX) sodir bo'lishining asosiy sabablaridan biri harakat tezligining maxalliy yo'l sharoitlariga mos kelmasligida. Bu negativ xolatlarini oldini olish uchun yoki maksimal ravishda kamaytirish maqsadida dinamik tizimlardan foydalanish mumkin, ular avtomobillar tezligini o'lchash datchiklari va boshqariladigan yo'l belgilari yordamida yo'l harakati qoidalari buzilganligi yoki boshqa xavf-xatarlar to'g'risida xaydovchini ogohlantiradi.

Bu tizim jazolash tamoyilida ishlamaydi, uning asosiy vazifasi qoidalarii buzgan xaydovchilarni ogohlantirish yordamida tartibga chaqiradi.

Umumiy tajriba shuni ko'rsatdiki, bunday tadbirlar psixologik nuqtai-nazaridan samara keltiradi. Texnik jixatdan tizimda ishlatiladigan transport datchiklari har xil tamoyillarga asoslanadi, misol, infraqizil datchiklar, video-va mikroto'lqinli datchiklar. Boshqariladigan yo'l belgilari yoki transport to'g'risida axborotlarni uzatuvchi vositalar har xil usullarda ishlab chiqilgan.

Svetodiodlar texnologiyasi (chiroqlidiodlar) tegishli yo'l belgisida o'rnatilgan (LED) svetodiodlardan foydalanadi. Umuman aytganda svetodiodlar transport vositasining tezligi yuqori bo'lgan xollarda transportni boshqarish jarayonida (buyruk beruvchi va ogohlantiruvchi belgilar)

xavfsizlik darajasini oshirish uchun ishlatiladi. Boshqa tarafdin, svetodiodlar asosida ishlaydigan yo'l belgilaridan avtomobillar tezligi cheklangan yo'l qismlarida foydalanish mumkin.

Ayrim xollarda xaydovchilarni ogohlantirish uchun sonlarni uzatish lozim bo'ladi (avtomobil tezligi, tunnel va ko'priklar balandligi, ob-xavo harorati va boshqalar). Bunday xollarda xoxlagan yoki zarur bo'lgan sonlarni ko'rsatuvchi displeylar dan foydalaniladi [10].

Svetovodlar yordamida bajrilgan "50" raqamli belgisi boshqaradigan yo'l belgisi sifatida ishlatiladi va shahar nomini ko'rsatuvchi belgidan 120 m oldin o'rnatiladi. Boshqaradigan yo'l belgisi "50" samadorligini baholash uchun taxminan belgidan 20 m keyin o'rnatilgan datchiklar yordamida shaharga kirish oldidan avtomobil tezligi o'lchanadi.

Maksimal 50 km/s tezlikni chegaralovchi axborotlarni uzatish natijalari yuqori samaraga erishishga imkon berdi: ogohlantirish vositalari o'chirilganda faqatgina 41% xaydovchilar shaharga 60 km/s tezligidan past tezlik bilan kirib kelishdi, teskarisi ogohlantiruvchi belgilar yoqilganda xaydovchilar soni 92% gacha oshdi. Ogohlantiruvchi tizimlardan nafaqat shaharga kirib kelishda, xattoki xavfli burilishlar to'g'risida xaydovchilarni ogohlantirish mumkin. Bunday xolatlarida quyidagi tezlikni chegaralovchi belgilar ishlatiladi:

- "xavfli burilish- o'ngga/chapga";
- "xavfli burilish- birinchi burilish o'ngga/chapga";
- "sirpanchiq yo'l".

Tezlikni cheklash tizimining asosi transport harakati to'g'risida xaqiqiy axborotlarni, nazorat qilib turgan yo'l tarmog'ida ob-xavo va iqlim sharoitlari, va avtomobillar harakatlanishiga to'sqinlik qiluvchilvr to'g'risida axborotlarni olishdan iborat.

ADABIYOTLAR

1. Intellektual transport tizimlari. Darslik. ISBN 978-9910-799-39-6. Andijon: Omadbek print number one, 2024- 227 b.
2. Transport vositalarining bort axborot tizimlari. Darslik. ISBN: 978-9910-08-049-4. Andijon: Omadbek print number one, 2024- 140 b.
3. Texnik ijodkorlik asoslari. O'quv qo'llanma. ISBN 978-9910-776-38-0. Andijon: Omadbek print number one, 2024- 330 b.
4. Gaffarov Makhammatzokir Toshtemirovich , Nasirov Ilham Zakirovich , Sobirova Tursunoy Abdipatto kizi , Hakimov Mavlonbek Solijon ugli. (2023). Recovery Of Fines From Drivers Of Foreign Vehicles. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 3589-3591. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.446>.

5. Nasirov Ilkham Zakirovich- Ph.D., Gaffarov Mukhammadzokir Toshtemirovich , Doctoral Student. (2023). Consequences Of Complete And Undercombustion Of Fuel. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 3597–3603. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.448>.
6. Насиров Ильхам Закирович, Махмудов Озодбек Эркинбаевич. ВЛИЯНИЕ ТРАНСПОРТНОГО ПОТОКА НА АТМОСФЕРНЫЙ ВОЗДУХ ГОРОДА// "Социально-экономические и технические системы: исследование, проектирование, оптимизация", №3(95), 2023 год, с. 121-127.
7. Nasirov Ilxam Zakirovich, & Akromjonova Sayyoraxon Baxtiyor qizi. (2023). YO'L BOSHQARUVINI INTELLEKTUAL AXBOROT TIZIMLARI ASOSIDA AVTOMATLASHTIRISH .Journal of New Century Innovations, 21(4), 122–127. Retrieved from <http://www.newjournal.org/index.php/new/article/view/3070>
8. Nasirov Ilxam Zakirovich, & Maxmudov Ozodbek Erkinboevich. (2023). SANOAT KORXONALARINING TA'MINOT ZANJIRIDA LOGISTIK JARAYONLARNI TAKOMILASHTIRISH. Scientific Impulse, 1(8), 493–499. Retrieved from <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/view/6478>
9. Gaffarov Maxammatzokir Toshtemirovich, & Nasirov Ilxam Zakirovich. (2023). YANGI O'LCHOVLARDA EVROPA XAVFSIZLIGI. EVROPA ITTIFOQIDA YASHIL KELISHUV ISTIQBOLLARI. Scientific Impulse, 2(15), 935–942. Retrieved from <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/view/13051>
10. Насиров Илхам Закирович, Хайдаров Муроджон Акбаралиевич. ШАҲАР ЖАМОАТ ТРАНСПОРТИНИНГ АСОСИЙ ЭКСПЛУАТАЦИОН КЎРСАТКИЧЛАРЛАРИ// ИJODKOR O'QITUVCHI JURNALI- 5 DEKABR / 2023 YIL / 34 -SON, 138-143 б. <https://bestpublication.org/index.php/iq/article/view/8554/8741>